

Udako Euskal Unibertsitatea: Helburuak, historia eta egoera

**Iñaki X. Irazabalbeitia
Alfontso Mujika**

1. I. Sarrera

Lan xume honen helburua Udako Euskal Unibertsitatearen eragina euskal gizartean azaltzea da. Egia esan, gaiari heltzeko orduan ageri da helburu hori erdiesteko zailtasuna, ez UEUri buruzko informazio urria edo eskaxa dagoelako, guztiz kontrakoagatik baizik, ezinbestean alderdi batzuek azaldu gabe gelditu beharko dutelarik. Eta gainera UEUri buruz UEUko partaideek hitz egiteak, barrutik hitz egiteak alegia, subjektibotasunera bultza dezakeelako eta objektibotasuna gordetzean zaildu.

Gaiari zein abiapuntutatik heldu izan da lehen kezka. Azkenik, historiaren haria hartzea erabakirik, azalpen historikoa eskainiko da hemen hein handi batean. UEUren helburuak, manifestuak eta ingurugiro sozio-politikoak ez dira ahaztuko, baina historiaren hariari jarraituz txertatuko dira testuan.

II. Historia

II.1. 1973-74

Udako Euskal Unibertsitatearen jatorriaren bila hasten baldin bagara, 1970.eko hamarkadaren hasieran Baionan burutzen ziren Kultur Asteak izeneko ihardunaldietara jo behar dugu. Kultur aste hauek 1970.etik 1973.era ospatu ziren Baionako Erakustokian (Musée Basque izenekoan, berriki Baionako Udalak itxi duenean) *Euskaldunen Biltzarra*, *Ikas* eta *Fededunak* elkarteak antolatzaile zirelarik Jean Haritschelhar eta Piarres Xarriton euskaltzainak izan ziren aste kultural horien bultzatzaile sutsuenak.

Kultur aste hauetan jorratzen ziren gaiak, bi ardatz nagusiri jarraitzen zitzaizkion: euskal kulturari eta gizarte eta erlijioari. Antolatzaileen xedea ordea, nahikoa zabala zen: euskaldunek elkar ezagutu, elkarren berri jakin, egun batzuetan elkarrekin bizi eta lantaldeak sortu.

Dena den, helburu zabal horiek ez zitzaizkien batzuri nahikoak iruditzen eta asmo eta jomuga handiagoak jarri behar zirela pentsatzen zuten. Karlos Santamaria euskal matematikari eta pentsalari handiak, Kultur Aste hura udako unibertsitate bihurtzea proposatu zuen. Rosellon aldean katalanek martxan jarri berria zuten *Universitat D'Estiu* zeukan euskaltzale honek buruan.

Euskaltzaleek oso pozik hartu zuten Don Karlosek botatako ideia. Beraz, hazia ereina zegoen, uzta biltzea falta zen.

Uztaren lehenengo zatia 1973.eko abuztuaren 28.etik irailaren 8.era bildu zen Donibane Lohizunen, Udako Euskal Unibertsitatearen lehen ihardunaldia hasi zenez. Ekitaldi hura, Frantziako hezkuntz ministroaritzaren baimenaz egin zen (Jean Haritschelharrek lortu zuen baimena Bordeleko unibertsitatearen bidez) eta Ipar Euskal Herriko kontseilari¹ eta alkateen nahiz Euskaltzaindiaren babespean. Antolakuntza eta egitarauaren ardura *Ikaseko* Manex Goienetxek zuen, oraindik orain Iparraldean UEUK antolatzen dituen ihardunaldien bultzatzaileetako bat delarik.

Zortzi sail ezberdinetan eman ziren lehen ikastaroak. Egia esan ikastaro ez, baizik eta hitzaldi- ea mintzaldi-segida zen, unibertsitate

hark sorlekua non zuen argi eta garbi adierazten zuena, Kultur Asteetan alegia. Unibertsitate izena eramanik ere, horren zati txikia zuen bere baitan.

Lehenengo ihardunaldi hartan, laurogei bat partaide izan ziren eta besteak beste irakasle hauek hartu zuten parte: Luis Villasante, Ibon Sarasola, Jean Haritschelhar, J. Intxausti, J.L. Lizundia, J. San Martin, L. Mitxelena, A. Irigoien, G. Ansola, J.L. Davant, K. Santamaria, Txillardegui, J.R. Etxebarria, C. Harlouchet, J.M. Satrustegi, G. Bidart, J.M. Barandiaran, A. Lertxundi, P. Altuna, J. Azurmendi, R. Garate, P. Xarriton eta P. Agirrebaltzategi. Euskal kulturari pisu handia izan duten eta duten pertsonak hain zuzen ere.

Lehenengo ihardunaldi haren ezaugarri inportante bi ezin utz ditzakegu aipatu gabe. Alde batetik, ez zegoen espezialitaterik; ikasleak hitzaldi guztietara joaten ziren, goizean matematikara eta arratsaldean literaturara esaterako. Bestetik talde-lana ez zen bultzatzen eta irakasleak euskal kulturako pertsonaia handien artean bilatu ziren. Gainera, parte hartu zuen jende gehienak, ez zuen unibertsitatearekin erlazio zuzenik, ez ziren unibertsitate-ikasle ezta irakasle ere. Ezaugarri hauek, UEUren jatorriaren Kultur Asteekiko lotura estua are gehiago nabarmentzen zuten.

UEUren bigarren ekitaldia ere Donibane Lohizuneko *Maurice Ravel lizeoan* izan zen. Edukina eta irakasleei begiratzen badiegu, gutxi gorabehera aurreko urtekoaren antzekoa izan zela ikusten da. Alabaina, UEUren ondorengo ekitaldietan garrantzia berezia izango duten bi lantalderen agerketa somatzen da lehen aldiz: Donostiako Elhuyar Kultur Elkarte eta Leioako Euskal Kultur Mintegia (Joserra Etxebarria eta Jazinto Iturbe). Ekitaldi honetara 110 ikasle bildu ziren.

II.2. 1975-76

UEUren hirugarren eta laugarren ekitaldiak Uztaritzeko Landa-goien etxean egin ziren ondorengo bi urteetan. Uztaritzeko bi urteek garrantzia handia izan zuten UEUren ondorengo bilakabidean. Alde batetik 1975.ean ikastaroak antolatzeke eta diru-laguntzak biltzeko idazkaritza orokor modukoa eratu zen. Ondoko taldeetako ordezkari-

riek osatzen zuten: Euskal Kultur Mintegia, E.K.T., Elhuyar, Jakin, Ikas, Euskaltzaindia. Eta bestetik UEUren helburuak eta ihardunbideak markatu ziren bi manifestu oso garrantzitsuren bidez.

1975.eko edizioan 200 bat partaide izan ziren eta aurreko urteetan markatutako bideei jarraitu zitzaizkien ikastaldiak. Bestalde, Hegoaldeko ikasleak nagusitzen hasi ziren ikaslegoaren artean.

1975.eko manifestuan Euskal Herrian unibertsitatearen arazoak izan duen bilakaera historikoa aztertu ondoren, Euskal Unibertsitatearen berezitasunak eta ezaugarriak aipatzen dira. Hiru azpimarratzen dira nagusiki: Nazionala, Herritarra eta Euskalduna.

1976an berriro Uztaritzen eman ziren ikastaroak, Euskaltzaindiaren babespean, aurrekoetan bezala, eta Bordeleko Unibertsitateko errektorearen baimenarekin. Urte horretan idazki bat kaleratu zen UEUren berri emanez eta laguntza eskatuz erakunde eta pertsona oso desberdinen itzal eta babespean: Julio Caro Baroja, Joxe Miguel Barandiaran, Xabier Arzallus, Arkitektoen Elkargoa, Real Sociedad Vascongada de Amigos del País, etab.

Ikaslegoak gora jo zuen eta irakaskuntz munduan jatorri zutenak nagusitu ziren. Bestetik, espezializazioaren lehenengo aztarnak agertu ziren arratsaldetako mintegietan zientzia eta letrak bereizi zirenean.

Tentsio politikoak eragindako istiluak ez ziren falta izan; adibidez, oraindik gogoan izango du batek baino gehiagok Oskorri kantatzera joan zenean zenbait errefuxiatik kantaldia bertan behera utzierazi zutela Natxo de Feliperen espainolismoa arrazoitzat hartuta.

Bestalde, Manex Goienetxek, lana gainezka eginda, bere dimisioa aurkeztu zuen eta honek UEUko arduradunak kezka handi baten aurrean jarri zituen: Iparraldean jarraitu eta Manexen mailako ordezkoa bilatzea proposatu edota Hegoaldera etortzea, erabaki. Azkenik Hegoaldera etortzea erabaki zen azken eguneko Bileran Nagusian. Bi izan ziren erabaki horren alde erabili ziren argudiorik pisuzkoenak. Alde batetik partaideen zatirik handienak Hegoaldean zuela jatorria eta gainera Hegoaldean jende gehiagorengana irits zitekeela, eta bestetik Hego Euskal Herrian zegoela euskal kulturaren indarririk handiena. Francoren heriotzak eta beronek ekarri zuen giro soziopolitikoaren aldaketak ere, lagundu egin zuten hegoaldera etortzen. Franco bizirik izan balitz, ezinezkoa gerta zatekeen hegoalderatzea.

Iparraldean uztea bestalde, bertako euskal kulturarentzat kaltegarria izan zitekeela planteiatu zen eta tamalez, horrela gertatu zela erakutsi du historiak. Alabaina, orduan hartutako erabakia egokiena izan zen gure aburuz, izan ere UEUk euskal gizartean sendo txertatu nahi bazuen, euskaldungoaren gehiengoarengana joatea beharrezkoa bait zuen.

Bestetik, Manex Goienetxeren kargua betetzeko, Artiñano mediku bilbotarrak proposaturik, orduan gehienontzat, giputzontzat bederen, ezezaguna zen Martin Orbe abadea UEUko idazkari erdiliberatu moduan hartzea erabaki zen. Batzuren batzuk, Martin Orbe ez eza-gutzearen kausaz zalantzarik izan bazuten; orduz gero, Martin aukera zitekeen pertsonarik onena izan zela ikusi da.

Martin Orberen lanaren helburua UEUren egitura Hegoaldean sortzea eta sendotzea izan zen. Inoiz ez gara nekatuko Martin Orbek UEU indartu eta sendotzearen egindako lan eskerga, eta oso desatsegina kasu askotan, eskertzen. Dena dela, 1975.ean sortutako Talde Laguntzailea (egungo Talde Eragilearen aitzindaria) izan zuen beti Martinek bere ondoan.

Uztaritzeko etapa UEUren bigarren manifestuarekin ixten da eta bertan, Euskal Unibertsitatea posible egiteko bete behar liratekeen baldintza kulturalak, ekonomikoak eta sozialak ukitzen dira batez ere.

II.3. 1977-89

1977.eko edizioak, V.ak, garrantzi berezia izan du UEUren egungo egoeran. Hegoaldera etortzearekin horizonte berriak ireki zitzaizkion gure unibertsitateari. Ikasle posibleetatik gertuago egoteak, Hegoaldeko giro kultura Iparraldekoa baino sendoagoa izateak, Francoren heriotzak sortu zuen egoera sozio-politiko bereziak eta iturri ekonomiko sendoagoak aurkitzeko oportunitateak zabaldu zizkionten Hegoaldeko ateak UEUri eta era berean sendotzen lagundu.

Hala eta guztiz ere, UEU Hegoaldean, Iruñean², egin ahal izatea kolokan egon zen azken ordurarte. Horren lekuko oraintxe aipatuko ditugun eskutitzak:

- Lehenengoan Martin Orbek Miguel Javier Urmeneta euskaltzale nafarrari idazten dio. Beste zenbait gauzaren artean hauxe da aipagarri:

"El verano pasado, el Sr. Ministro de Asuntos Exteriores, D. Marcelino Oreja, en conversación con varios miembros de la Academia de la Lengua Vasca, sugirió la posibilidad de poder hacer la (UEU alegia) dentro de las provincias vascas españolas.

Apoyándose en este ofrecimiento, el Vicesecretario de la Academia le escribió al Sr. Ministro, pero hasta el momento no hemos recibido contestación...

... Creemos que concurren en Ud. muchos motivos para poder esperar que su gestión sea eficaz..."

- Bigarreanean Martin Orbe, Urmenetaren aholkuz, Barneministraria den Rodolfo Martin Villari zuzentzen zaio baimen eske.
- Hirugarreanean, Martin Villak Martin Orberi erantzuten dio baimena ematea ez dagokiola berari erantzunez eta gertatutako atzerapena dokumentazioa osorik ez zegoelako izan zitekeela esanez.

Azkenik 1977.eko ekainaren 23.ean Ministerio de Educación y Ciencia-ren eskutitzak ekitaldiak egiteko baimena ematen du.

Iruñean eginiko lehenengo ekitaldi hark bi ezaugarri nabarmen izan zituen. Lehenik, ikastaldi berezituak antolatu ziren; norberak bere espezialitatean egiten du lan. Harez gero, hori izan da UEUn lan egiteko modua eta gainera espezializazioa sakondu egin da urteen poderioz³. Bigarrenik, UEUk lehenengo liburuak argitaratu zituen orduan. Itxuraz ez ziren gauza handia eta batzuk edukinez pattalak ziren baina unibertsitate-mailan inoiz euskaraz argitaratutako lehenengo liburuak ziren. Euskal unibertsitatea lortzearen bidean lehenengo harriak ipintzen hasi ginen ordurarte inoiz ez bezala: ikastaroak emanez irakaslegoa prestatzen hasi zen eta liburuak argitaratuz ikasleek erabiltzeko materiala prestatzen hasi ginen.

Gainera eta anekdotikoa irudi baleza ere, Manuel de Irujo zenak Madrilen zeuden Euskal parlamentarien izenean atxekimendu-telegrama bidali zion UEUri. Honek UEUk edo euskal unibertsitatearen ideiak behinik behin, euskal gizartean eraginik bazuela frogatzen du.

1978an sendotu egin zen aurreko urtean Iruñean hasitako bidea: ikaslegoa sendotu, espezialitateak indartu eta argitalpenak ugaritu ziren.

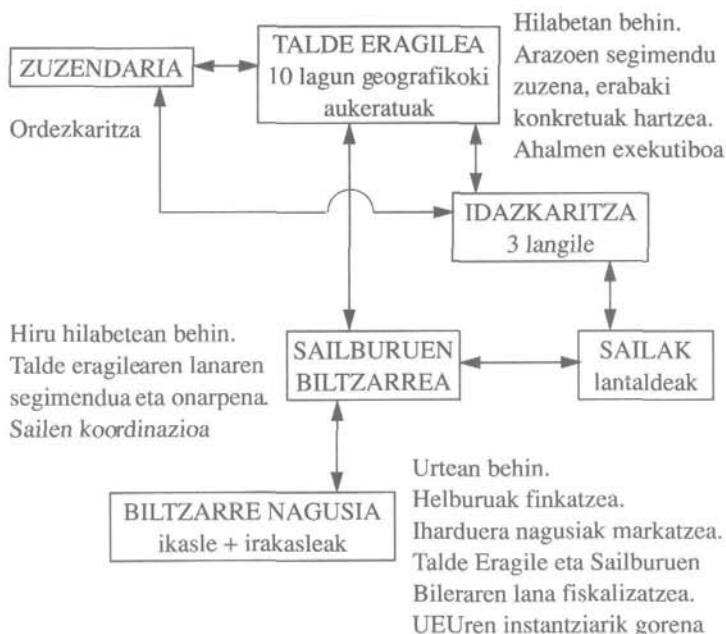
1978.etik aurrera eta orain arte, UEU 1977.ean markatutako bideari jarraitu zaio lerro nagusiei dagokienean bederen. Egon dira aldatuak, bai edukinari dagokionean eta baita partaide eta arduradunei dagozkien ere, baina nagusiki UEUn gauzak egiteko modua ez da aldatu.

III. UEUren egitura

UEUren egitura bakuna eta irekia da, urtetako eskarmentuak eta lanak definitu eta finkatua.

UEUren oinarritzko languneak sailak dira. Gaur egun 23 sail desberdin daude (Antzerkilaritza, Bertsolaritza, Kazetaritza, Laneko Euskara, Literatura, Pedagogia, Historia, Informatika, Linguistika, Glotodidaktika, Filosofia, Matematika, Psikologia, Fisika, Politika, Medikuntza, Musika, Natur Zientziak, Kimika, Soziologia, Zuzenbidea, Nekazaritza). Sail bakoitza talde irekia eta era berean autonomoa da. Berari dagokio Iruñeko ikastaroaren egitaraua prestatzea, ihardunaldietarako gaiak proposatzea eta argitalpenak prestatzea edo bideratzea. Sail bakoitzak sailburu koordinatzaile bat dauka sailak berak hautatua. Hauek Sailburu-Biltzarrean biltzen dira hiruzpalau aldiz urtean, sail arteko koordinaziorako eta UEUren egoera eta ihardunaren jarraipen eta onarpenerako.

UEUren beste langunea idazkaritza da. Berari dagokio administrazio-lana, matrikulazioa eta argitalpenen ikuskapena, konposizioa eta maketazioa. Halaber, sailen zerbitzura dago idazkaritza, laguntza teknikoa emateko. Idazkaritza UEUren egoitzean dago eta bertan hiru pertsonak egiten dute lan urte osoan zehar.

Talde Eragilea da UEUren ebatzorganoetako bat. 10 bat lagunek osatzen dute, idazkaritzakoak barne, herrialde guztietako ordezkariak dituelarik. Hilean behin biltzen da eta berari dagokio arazoaren segimendu zuzena eta erabakiak hartzea. Bere iharduera eta erabakien berri ematen dio Sailburuen Biltzarrari eta beronen esanetara dago. Hartzen dituen erabakien gauzatzea idazkaritzari eta zuzendariari dagokie.

Zuzendaria edo Lehendakaria UEUren ordezkaria da kanpoharremantarako. Idazkaritzaren lanaren berri zehatza du uneco eta Talde Eragileko partaite da.

Azkenik, Biltzarre Nagusia dago. Urtean behin biltzen da Iruñeko ikastaroen amaieran, ikataroetako partaite guztiek, ikasle zein irakasle, osatzen dutelarik. Bera da ebatzorganorik gorena nahiz eta, aparte-ko arazorik erabaki beharrik ez badago bederen, beraren eginkizuna urtean zeharreko iharduera eta beste bi ebatzorganoen —Sailburuen Biltzarrea eta Talde Eragilea— lana berronestea ohi den.

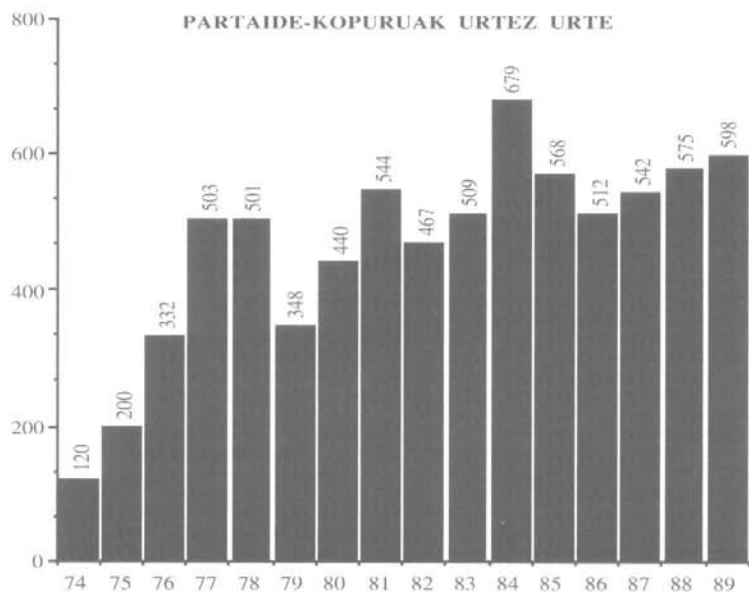
Bigarren irudian UEUren organigrama ikus daiteke.

UEUren egitura aipatzen ari garelarik, puntu oso garrantzitsu, bat ezin alde batera utzi: UEUren oinarrian pertsona askoren lan militantea dago eta horrek egiten du posible, hein handi batean, erakundeak aurrera jarraitzea eta bada 17 urte beteak izateal. UEUn hiru pertsonak soilik kobratzen dute soldata, bulegoan ari direnek alegia. Gai-nontzeko arduradunek ez dute beren lanagatik sosik jasotzen, dietak ezik, eta gainera liburu-egileek ere musu-truk ematen dizkiote UEUri egile-eskubideak.

Hegoaldera etorri eta gero, hiru zuzendari ezagutu ditu UEUK. Martin Orbek 1976-1983 urteak egin zituen; Baleren Bakaikoak 1983-87 eta Iñaki Irazabalbeitia, 1987.az geroztik ari da.

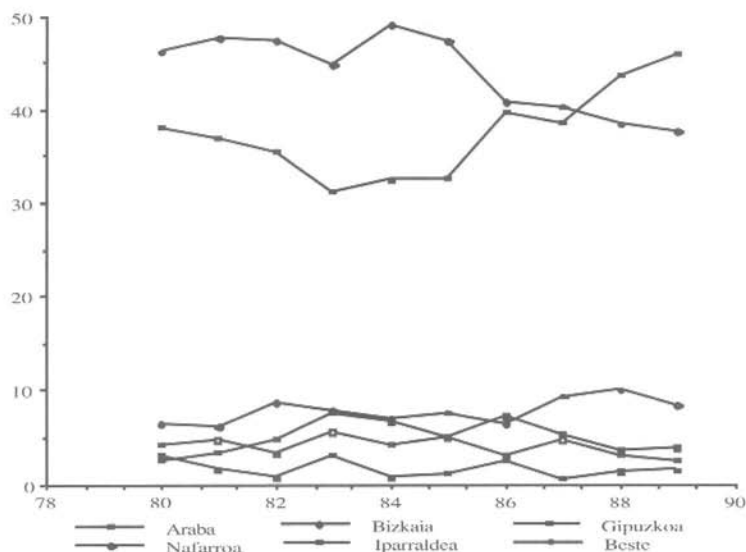
IV. UEUKideak

UEUri buruzko azalpen honetan, UEUren ekintzarik nagusienean, udako ikastaroetan alegia, parte hartzen dutenak aipatzeko ezin dira utzi. Segidan horiei buruzko ideiarene bat eman diezaguketen datu estatistiko historikoak ematen dira.

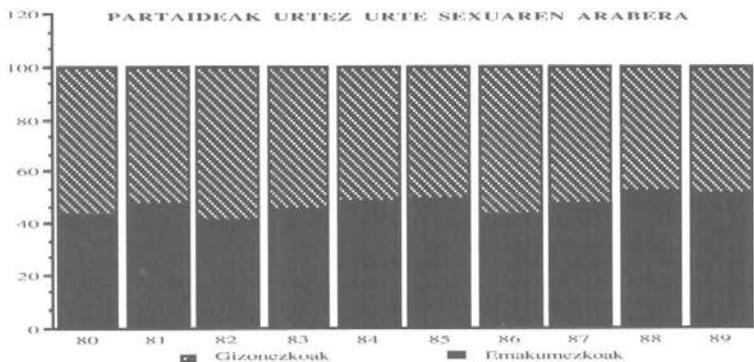

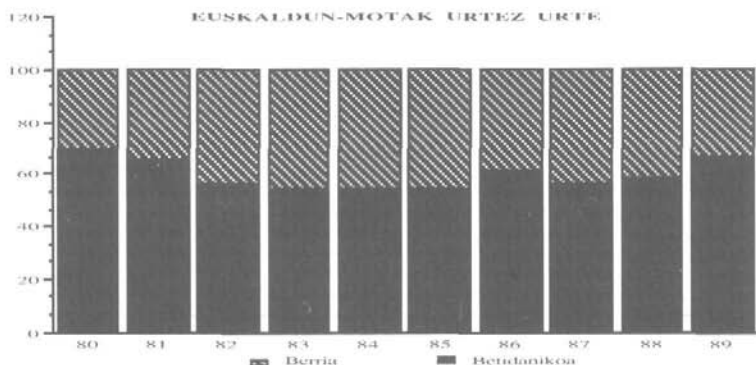
Datu hauen arabera, udako ekitaldiak 550-600 lagun tartean du partaide-kopuruaren muga. Beraz, zaila izango da aurrerantzean partaide-kopurua nabarmenki handitzea.

PARTAIDEAK HERRIALDEKA JAIOLAKUAREN ARABERA

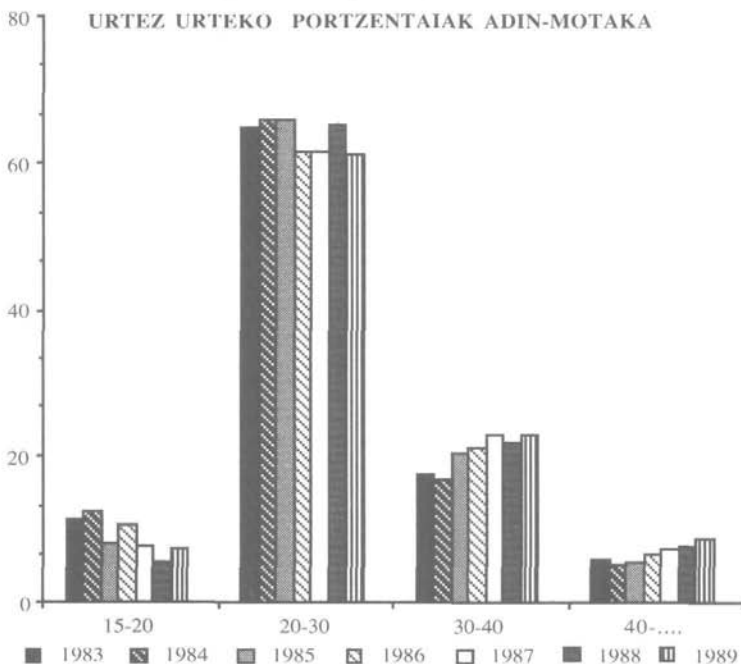

Nabarmenki, eta cuskararen soziolinguistikari dagokion legez, bizkaitar eta gipuzkoarrak dira nagusi(%80) partaideen artean. Azken urteetan, gipuzkoarrak bizkaitarrak baino gehiago izan direla azpimarratzekoa da. Euskaldunberrien kopurua urritzarekin lotuta al dago akaso? (ikus 6. irudia).

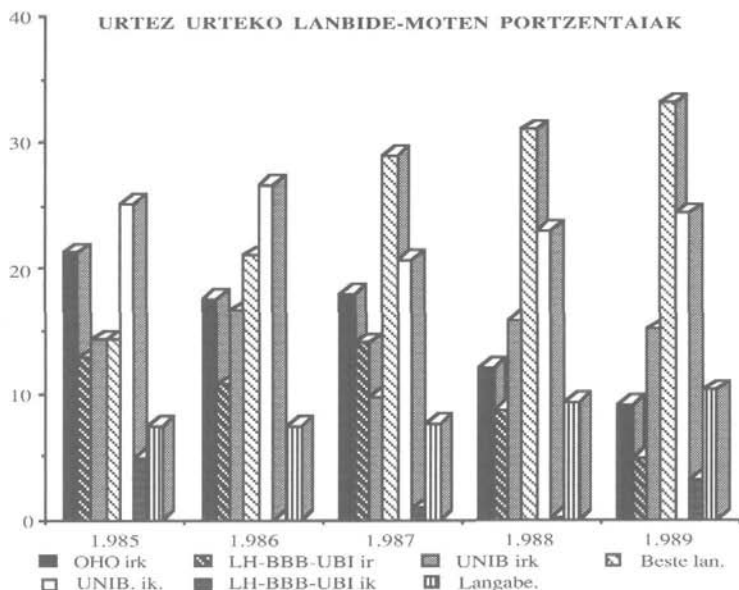

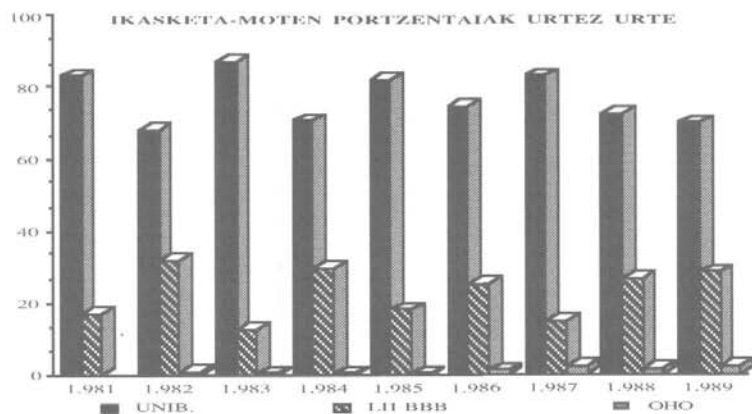
Udako ikastaroek erabateko euskal giroa eskaintzen dute, murgiltze-metodologiarako aukera egokia alegia. Zenbait urtetan euskaldunberriak horretaz baliatu direla argi eta garbi dager. Azken urteotan behera doa euskaldunberrien proportzioa. Jende gutxiago euskalduntzen da ala UEUK erakargarritasuna galdu egin du?

Gaztea da UEUKidea, nahiz eta astiro-astiro zahartzen doan baztazbesteko adina. Hala ere, adinari dagokiola, nolako edo norentzako ikastaroak eskaintzen diren, halako ikaslegoa izango da (funtzionarientzako ikastaroak kasu), batezbesteko adinean eragiten dutelarik.

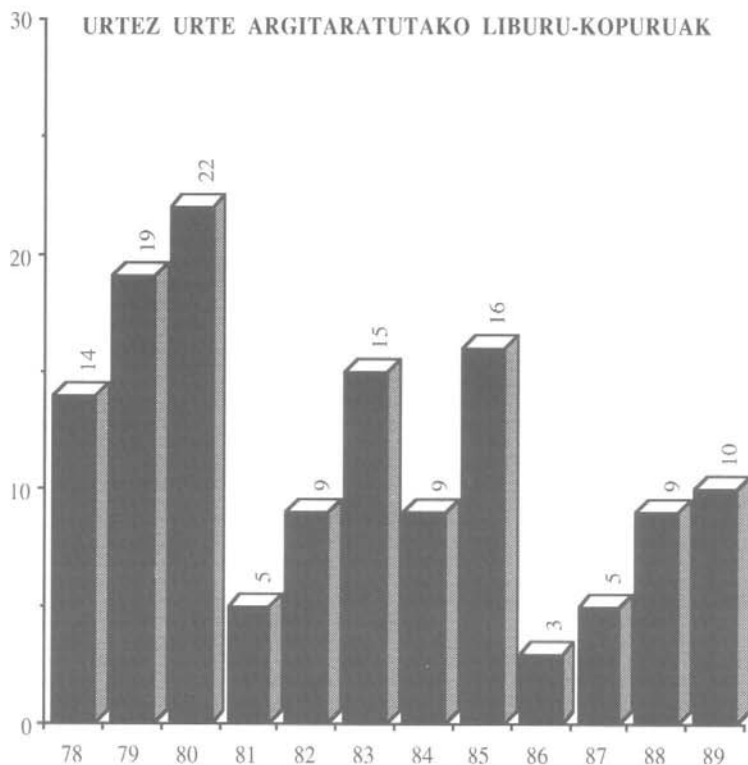

Garai batean maisu-maistrak ziren partaideen artean nabarmenki nagusi. Egun beste lanbide-mota bat dutenekin lehiatzen dabilta.

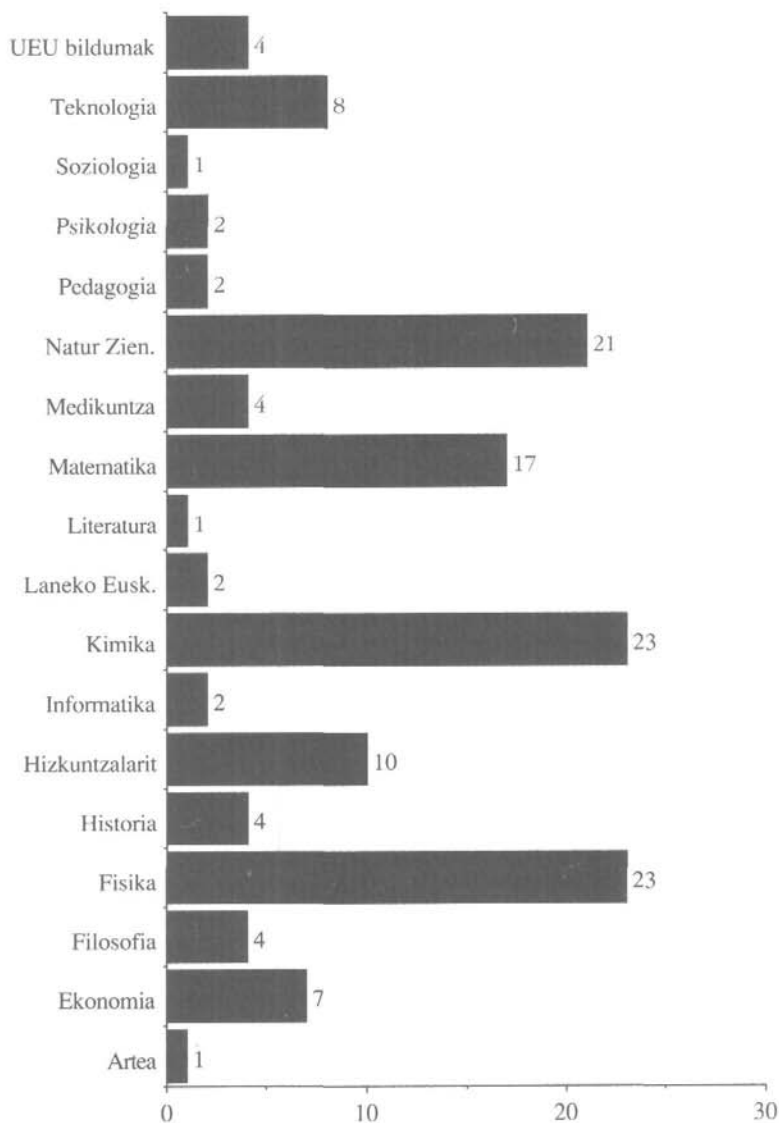

V. Urte osoko lana

Orain arte udako ikastaroaz mintzatu gara bakarrik eta jende askoren ustetan, UEU uztailaren azkenengo hamabostaldian soilik egiten den zerbait da. Uste hori errealitatetik urrun dago. Alde batetik, Iruñeko hamabostaldian ematen diren ikastaro eta hitzaldiak ez dira inprobisatzen. Iruñean, urte osoan zehar egin den lana aurkezten da normalean. Sail desberdinen barruan lantaldeak egoten dira eta onartutako egitarau baten arabera Iruñean egingo dena tajutzen dute. Talde-lanaren fruituetako bat urtean zehar argitaratzen diren liburuak dira. 10. eta 11. irudian ikus daitezke UEUren liburugintzaren emaitzak eta langintza horren garrantzia. Bestetik, UEUK jendeari irekitako ihardunaldiak ere egiten ditu urtean zehar, gero eta gehiago gainera.

ARGITARATUTAKO LIBURUAK SAILEZ SAIL

Horregatik, Udako Euskal Unibertsitatea ez da uztailean ematen diren 600 edo 650 klase-orduak bakarrik, urtean zehar klase horiek emateko egin den lana ere kontutan hartu behar da, hau bait da, azken finean, garrantzirik handiena duena.

Baditu, beraz, bi ardatz UEUren lanak, urtean zehar egiten dena batetik eta Udako Ikastaroetan, urteko lanaren isladapen gisa, burutzen dena bestetik.

Bien arteko proportzioa orekatuago izan beharrak eraman du UEU udako emankizunak hedatzera eta urteko beste garai batean ere ihardunak eskaintzera.

Bide honetatik, 1985eko udan Iruñean egin ziren ikastaroetz gain, Baionan ere izan ziren ikastaroak, Iruñekoetatik desberdinak eta Iparraldeko kultur premiei egokituta. UEU hegoaldera ekartzearekin Iparraldeko jendeak parte hartzeari utzi eginziola ikusi zen. Beraz UEUren helburuetako bat bete nahi bagenuen, lurraldetasuna alegia, derrigorrezkoa zen Iparraldea gureganatzea. Iparraldeko jendea UEUra ez etortzearen kausetako bat urruntasun geografikoa izan daiteke, baina ez zitzaigun hau arrazoi iruditu. Gure irudiz, Ipar eta Hegoaldeko kultur egoera eta beharrak erabat desberdinak izatea zen, Iparraldekorik Iruñera ez etortzearen arrazoiak. Han, nahiz eta euskaldungoak populazioaren zatirik handiena hartu, euskal kulturak (ikas-tolak, gaueskolak, etab.) ez dute indar handirik eta premiak eta beharrak beste batzuk dira. Beraz haiengana jo behar genuela eta premiak azterturik eskaintza berezia egin behar geniela erabaki genuen.

Baionan ematen diren ikastaroek egoera berezi horri erantzun nahi diote eta beraz edukinak, mamiak eta antolakuntzak erlazio txikia dute Hegoaldean egiten denarekin. Esaterako, Baionako ikastarotan hizkuntza da aztergai batez ere eta hegoaldekoetan ordea erre-minta.

Urte bereberek, 1985.eko hain zuzen ere, udazkenean, Donostian, Ihardunaldiak antolatu ziren, publiko orokorrari zuzendutako dibulgazio-mailako hitzaldi eta mahainguruz osatuak. Ihardunaldi ireki hauen helburua herri osoari unibertsitatean egiten dena modu ulergarri erakustea da. Gizartea eta unibertsitatearen artean egon daitekeen zulo soziologikoa ahalik eta txikiena egitea hain zuzen. Unibertsitateari elite-kutsua kendu nahi zaio hein batean bederen. UEUEren

helburuen artean horrelako ihardunaldiak Euskal Herrian ahalik eta gehien zabaltzea dago. Horrexegatik, 1988.ean Bilbon ere dibulgazio-mailako ihardunaldiak eginziren eta 1989.ean Gasteizen ere egin dira.

VI. Helburuak

Argi dago UEU hutsuneren bat betetzeko eta helbururen bat lorzeko sortu zela. UEU sortu zenean baziren izan Unibertsitateak Euskal Herrian; Bilboko Unibertsitatea, Deustuko Jesuitena, Iruñeko Opus Deirena, Valladolideko Unibertsitateak Araba eta Gipuzkoa hartzen zituen, Zaragozakoak Nafarroa eta Iparraldean Bordele eta Pabeko unibertsitateen menpe zeuden. Beraz, UEUren bultzatzaileen artean, puntu bat behintzat argi zegoen, Unibertsitate hauek zerbaitean huts egiten zutela; bazegoen Unibertsitate hauek eskaintzen ez zuten premiaren batzuk bete beharra edo, agian, Unibertsitateok zerbaitean aldatu beharra.

Zer ote zen, bada, UEUren bultzatzaileek somatzen zuten hutsune hori edo lortu nahi zuten helburua?

UEUren agiriak nahiz zenbait arduradunen eritzia kontutan hartzen baldin baditugu, ardatz nagusi eta bakar bati lotzen zitzaion; benetako euskal unibertsitateari. Unibertsitate honek hiru kezkarri erantzuna eman behar zien: euskalduna (euskaraz arituko dena), Euskal Herri osoa hartuko duena eta herrikoia (guztiei irekia alegia).

Udako Euskal Unibertsitatearen sortzaile eta eragileen artean udako ekintza hura urte osoko bilakatzearen asmoa zegoela ezin ukatu. UEU garai hartan unibertsitate-alternatiba moduan planteiatzen zen; euskal unibertsitatearen lehenengo harria zen. Egoera sozio-politikoak hori pentsatzera bultzatzen zuen dudarik gabe. UEUK 1975.etik 1979.era argitaratutako manifestuetan eritzi hori argi eta garbi azaltzen da.

Adibidez 1975.ekoan Euskal Unibertsitatearen oinarriak aipatzen dira: eguneroko arazoez ikerketa eta azterketa zientifikoak egin behar ditu, Euskal Herriaren errealitate sozial eta kulturalari lotua egon, norgehiagokeria hautsi, ziklo hertsu, kontrol eta selektibitateak deu-

seztu, produkzio-prozesuak eta hezkuntz prozesuak elkartu eta demokrazi giroa sendotu.

“Euskal Herriko Unibertsitateak euskal gizartea ukan behar du bere ardatzat, euskal gizartea bere osotasunean harturik: osotasun geografiko, politiko-administratibo, kultural eta ekonomikoa. Osotasun geografikoan: Euskal Unibertsitateak Euskal Herria osatzen duten herrialde guztiena izan behar du: Araba, Bizkaia, Gipuzkoa, Lapurdi, Zuberoa eta Nafarroa biena.”

Elebakartasunaren alde jokatu behar du; 1975.eko manifestuan:

“Euskal Herria jasaten eta pairatzen ari den egoera diglosikotan, berreuskalduntze osoaren eta monohizkuntzatasunaren alde ez egoteari, euskararen kontra eta erdararen alde egotea deritzogu”.

1977.eko manifestuan hauxe esaten zen:

*“UEUren ardatza betidanik Euskal Unibertsitatearen aldeko eskakizuna izan da, beronen ezaugarri nagusiak hiru puntuotan biltzen ditugularik: unibertsitate **nazionala**, **herritarra** eta **euskalduna**...*

Unibertsitatea ez dugu elite batentzako erakunde bezala hartzen. Gure Euskal Unibertsitateak kultur erakunde orokorra izan behar du eta, beraz, gure herriko kultur bizitza guztia bere gain hartu eta dinamizatuko duen zerbait: ikastoletatik hasi eta goimailetaraino”

Euskal Unibertsitatearen aldeko borrokan UEU ez da manifestu eta definizio hutsetan gelditzen. Eguneroko langintzak emandako fruituetatik at (unibertsitate-mailako testugintza eta irakaslegoaren prestakuntza) bide horretan eman beharreko lehenengo urratsak seinalatzen ditu. Esate baterako, 1977.eko manifestuan Unibertsitate-barruti bakarra eta Euskal Herriko Unibertsitatea eskatzen dira eta gainera arazo horri buruz zenbait talderen interes supranazional pribatuak (unibertsitate pribatuak alegia) eta probintziakeriak (Gipuzkoako Unibertsitatea sortu nahi izan zen) salatzen dira. Era berean, Euskal Herriko indar politiko **guztiei** horri buruzko jarrera azal dezaten eskatzen zaie.

Baina nahiz eta UEUK Euskal Unibertsitateari buruzko ideia kon-
kretuak eta argiak izan, ez da beste taldeen eritzien aurrean ixten eta
Euskal Unibertsitatearen definizioa egiteko unean prest dago eztabai-
dan hasteko. Hauxe esan da 1977.eko manifestuan:

*"UEUK uste du iritsia dela Euskal kultur indar guztiek elkar
hartuta behar eta nahi dugun Euskal Unibertsitate honen
proiektua bere gain hartzeko. Horretarako debate zabal eta
errealitate konkretu baterantz eramango gaituen Kongresu bat
eratzeko premia adierazten du".*

Honek nabarmenki darakusa UEUK betidanik izan duen ezauga-
rrik inportanteenetakoa, irekitasuna alegia. UEU ez da inoiz bere
eritzietan eta planteiamenduetan itxi. Ideia eta pertsona guztiei ireki-
tako erakundea izan da, nahiz eta kanpoko batzuek hori onartu nahi
izan ez.

Guztiok dakikezueenez UEUK proposatutako Kongresu eta debatea
ez zen gertatu eta Euskal Herriko Unibertsitate izena duen erakundea-
ren sorkuntzak beste bide bat jorratu zuen; benetako euskal unibertsiti-
tatera nekez eramango duena guk uste.

Bestetik Udako Euskal Unibertsitatearen inguruan dabilen jende-
ak argi eta garbi ikusten du euskal kulturaren dabilizan talde eta perso-
nak koordinatu beharra. Hau 1976.eko manifestuan nabarmen isladatzen da:

*"Gauregun euskal kulturagintzan ari diren guztien lanak bate-
ratzeko eta gure premietarako plangintza orokor bat moldatzeko,
oso komenigarria litzateke euskal kultur erakunde orokor
eta koordinatzaile bat lehenbailehen sortzea"*

Oraingo EKBk izatera iritsi nahi lukeenaren aintzindaria ikus dai-
teke honetan.

Gainera, UEU inguratzen duen gizartearekiko oso iragazkorra
izan da eta gizarte honek dituen kezkak behin baino gehiagotan ager-
tzen dira bere manifestuetan. Horrela amnistia orokorraren eskaera
1976 eta 1977.ean agertzen da; autonomia 1977.ean; euskarazko ira-
kaskuntza 1979.ean, telebista-kanal euskalduna 1979.ean, etab.

Guzti hauen ondorioz UEUren helburu historikoak argi gelditu
badira ere, gaur egunekoak ez dira aipatu. Orokorki harturik UEUK

garai bateko helburu nagusienari eusten dio: Euskal Unibertsitatea lortzea. Euskal Unibertsitatea euskaraz arituko da eta Euskal Herri osoa hartuko du bere baitan.

UEUk argi eta garbi ikusten du Euskal Unibertsitatea ez dela bere baitatik sortuko, ez dela oraingo unibertsitateen alternatiba alegia. Hori lortzeko bidean faktore bat, inportanteena eta eraginkorra akaso, izango da eta Euskal Unibertsitatea eraikitzeko beste erakunde batzuk ere, egungo unibertsitateak adibidez, kontutan hartu beharko dira.

Helburu orokor hori betetzeko bidean UEUk bi iharduera nagusi dauzka gaur egun: unibertsitate ofizialen akuilua izan euskararen arazoan eta euskal unibertsitarien biltoki izatea. Azken iharduera hau gutziz garrantzizkotzat jotzen dugu. Izan ere, gure herriak eztabaidarako, ideien eta ezagumenduen trukerako eta jendeak elkar ezagutzeko foro asko ez bait dauka. UEU funtzio hori betetzen ari da orain.

VII. Euskal kulturari eginiko ekarpena

UEUk euskal kulturari egin dion ekarpena oso handia izan dela ezin uka daiteke. Alderdi askotatik ikus daiteke.

Alde batetik, UEUk Euskal Unibertsitatearen beharra sorteraztearen bultzatzailetako bat izan da. Egia esan, euskal Unibertsitatearen ideia ez da berria, lehenago ere planteiatua izan bait da; 1866.ean Nafarroan "Universidad Vasco-Navarra" izeneko proiektatu zen eta 1922.ean "Tercer Congreso de Estudios Vascos" delakoan Euskal Unibertsitatearen eskaera egin zen, adibidez. Baina, gerra ostean egiten den horrelako lehenengo eskabide publiko eta serioa UEUk egiten du. Gainera, Euskal Unibertsitateak halabeharrez **euskalduna** izan behar duela lehenengo aldiz adierazten da. Ideia hau bai dela berria eta ordurarteko proposamenetan ez da horrelako hizkuntz planteiamendurik egiten, gazteleraz egin zirelako akaso. UEUk bultzatzen duen euskalduntasunak elementu berria sartzen du euskal kulturari, euskara kultura unibertsalaren edozein gai tratatzeko erreminta moduan erabiltzea alegia. Euskara etxe-zulotik atera eta ezagutza unibertsalaren plazara eramatea. Dena den, euskara eguneroko bizitza

modernorako erreminta bihurtzearen gogoia ez da UEUrena bakarrik eta ez da hori esan nahi izan. Orduko giroan zegoen kezka zen eta gure hizkuntzak iraun dezan nahi badugu, bide bakartzat jo eta jotzen delako. UEUren lorpena ideia hori unibertsitate-giroan txertatu ahal izatea izan zen.

UEUk eginiko bigarren ekarpena, euskara erreminta bezala erabiltzetik datorkio. Udako Euskal Unibertsitateak lehen urratsak eman zituenean euskara landugabeko hizkuntza zen anitz alorretan. Tradiziorik ez zegoen. Artean, euskara batua izenaz ezagutzen dugun hizkuntz molde bateratua ume jaioberria zen eta etsai askori egin behar zien aurre. Euskara unibertsitate-ideiak adierazteko tresna bihurtu nahi bagenuen, hizkuntza trebatu behar zen.

UEUk egungo euskara modernoaren garapenean garrantzia oso handia izan duenik ezin daiteke uka. Ikastaroetan erabiltzen ziren gaiak euskaraz azaldu behar izateak, sortzen ziren arazo linguistikoei erantzuna eman beharra agintzen zuen. Euskara zientifiko-teknikoa-oren kasuan esaterako, matematikazko esamoldeak finkatzeko (hau da 2 bider 2 berdin lau esan behar dugula finkatzeko), 1976.ean Ustaritzen eginiko arratsaldetako mintegiak gogora ekartzea baino ez dago. Gauza bera esan liteke lexikoaren zehaztapenak edota maileguzko hitzen ebakeraz. Antzeko bilerak 1980rarte egin ziren gutxienez eta oraindik orain, medikuntz sailean adibidez, anatomiazko hiztegia finkatzeko horrelako mintegia antolaturik daukate. Joan den XVII. UEUren baitan (1989.ean) ospatutako Euskal Kimikari Ikerlarien Hirugarren Biltzarreko sarrera-hitzaldian Jose Mari Elortza doktoreak esandakoa aipa daiteke orain:

“Kimikasaila sortu zenean, 1977.ean, liburu bakarra zegoen kimikaz euskaraz, gerra aurrean argitaratutakoa. Hiru urteren buruan hamarretik gora argitaratu zituen UEUk. Egun darabilgun kimikazko euskal terminologia orduantxe sortu eta finkatu zen.”

Langintza honetan UEU ez da bakarrik aritu, ELHUYAR eta UZEI taldeek eta Leioa inguruko irakasle-taldeak ere zeresan handia izan dute eta dute euskara zientifiko-teknikoren bilakaeran, baina lehenago aipatu bilera horietan talde horien ordezkariak parte hartu zuten.

Bestetik UEUK euskal unibertsitarien birziklapenean lan handia egin du. Ikasketak erdaraz egin ondoren, bere gaiaz lehenengo aldiz euskaraz UEUn entzun du euskaldun askok; horien artean irakaskuntzaren maila guztietan dauden irakasleak esaterako. Eta ez entzun bakarrik, baita gairen bat azaldu beharra izan ere. Irakasleei buruz ari garelarik datu bat da aipagarri: egun Euskal Herriko unibertsitateetan klaseak euskaraz ematen ari diren irakasle gehienek Udako Euskal Unibertsitateak antolatutako ikastaroetan eman dute beren lehenengo klasea euskaraz. Ez da hau lan makala, urte gutxiren buruan irakaslerik ez izatetik irakasle-corpus estimagarria izatera pasa bait gara. Eskolak euskaraz emateko ez da aski hizkuntza ezagutzea, lantzea eta trebatzea ere beharrezkoa izan da eta lagun askori aukera horixe eskaini dio UEUK.

Azkenik eta UEUK euskal kulturari eginiko ekarpenen aipamena bukatzeko azken 12 urteotan argitaratutako liburuak ezin dira alde batera utzi. Unibertsitatean erabakiak izateko asmo nagusiarekin 135 liburutik gora kaleratu ditu UEUK. Lan izugarria da hau, euskal liburgintza zein neurritakoa den eta lehenagotik zegoen tradizio eza kontutan hartzen baditugu (Ikus 10. eta 11. irudiak).

VIII. Etorkizuna

Dagoneko nahikoa luze mintzatu gara UEUz; berari buruz, beraren historiaz, helburuez eta ekarpenez ideia xumea hartuko zuen irakurleak honez gero. Etorkizunari begira zer? galdera egiteko tenorea iritsi da akaso.

Lehenago helburuak aipatu direnean heldu zaio labur galdera honi eta orain ere ez gara puntu honetan luzatuko. Baina, etorkizun-oparua izan dezake UEUK. Euskal Unibertsitatea lortzeko bidean asko ibili behar dugu oraindik eta UEUK bide horretan zereginik eta zeresanik izango du. Bestetik, Euskal Unibertsitatea lortzen denean ere, UEU euskal unibertsitarien biltoki den heinean eta foro horiek beharrezkoak eta fruitukorrak direnez, lanean jarraitzeko arrazoiak izango ditu.

- ¹ Seinalatu beharra dago, gaur egun kontseilari horiek laguntza ekonomikoa ukatzen diotela UEUK Baionan egiten duen ekitaldiari. Garaia aldatu da eta!
- ² Iruñea UEUren ikastaldien kokagune bezala aukeratzearen arrazoiak begi bistakoak dira: Iruñea Euskal Herriko hiriburu historikoa izateaz gain, azpiegitura egokia du.
- ³ Dena den, UEUK garrantzi berezia ematen dio disziplinarreko lan eta ekintzei eta urte guztietan sail desberdinek parte hartzen duten ikastaro edo ihardunaldia egon dadin saiatzen gara.